

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

A magyarhoni ágost. hitv. evangy. és ev. ref. egyház püspökeinek javaslata

az egyetemes bizottságokhoz, illetve a konventekhez, az egyházi törvények életbeléptetése után történő egyházi és lelkeszi eljárásra nézve.*

Az 1894-ik évi XXXI., XXXII., és XXXIII-ik vagyis a „Házassági jogról“, „A gyermekek vallásáról“ és „Az állami anyakönyvekről“ szóló törvények, melyek az említett év december hó 9-én nyertek királyi szentesítést és együttesen a folyó évi október 1-től fognak életbelépni, új viszonyok és ezekből kifolyólag sok részben új feladatok és köteleességek elé állították a magyar protestáns egyházat.

Mélyebben és elfogulatlanul tanulmányozván ezen törvényeket, azoknak szellemét és összehasonlítván azoknak intézkedéseit, eddigi egyházjogi gyakorlatunkkal, készséggel el kell ugyan ismernünk azt, hogy eme törvények a lehető méltányossággal és körültekintéssel, az egyenlőség alapján és az egy és ugyanazon hazában létező különböző vallásfelekezetek hitelvi felfogását kímélve, óhajtják megoldani az eddigi áldatlan felekezetközi viszálykodásokat. Mindezek mellett is bizonyos dolog az, hogy okos, egyöntetű eljárásunktól függ, úgy maguknak az új törvényeknek áldásos életbeléptetése és köztársadalmi sikere, mint egyházi életünk további épségben tartása, sőt magasabb fokra emelése is, azon káros visszahatásokkal szemben, a melyeket ezen új törvények esetleg eredményezhetnek, ha velök nagy bölcseséggel nem tudunk talán élni, s ha nem vesszük figyelembe az átmeneti idők és a régít az újjal összekötő alkalmazkodás szükségait és azoknak legjobban megfelelő módjait s különösen

ha kihatásukatlanul hagyjuk azon erőforrásokat és jogokat is, a melyeket a törvényhozás a vallásos és egyházi életnek, köztársadalmi és állami nagyjelentőségét is elismerve, az egyháznak kezében meghagyott.

Epen ezen nagyfontosságú szempontok és a bekövetkezett új idők komoly szükségeinek megoldása indították arra magyarországi protestáns egyházunk püspökeit, hogy főpásztori gondoskodó felügyeleti tisztökkől kifolyólag, de az illető konventek által is e tekintetben megbízást nyervén, addig is, mig e tekintetben az illető felső hatóság végleges megállapodásra juthatna, közösen beható tanácskozás tárgyává tegyék úgy az életbelépő új törvényeket, mint az azok rendelkezése által előállott szükségeket, s közös egyetértéssel és megállapodással tájékoztató utasításokat adjanak lelkeszeink részére, mint a kiknek bölcs és tapintatos magukviselésétől és eljárásától függ a beállott viszonyoknak szerencsés vezetése s így az új egyházpolitikai törvényeknek is óhajtott sikere.

Eme tájékoztató gondolatok között mindenestre első helyen kell kiemelnünk azt, hogy immár törvényerőre emelkedvén a szóban forgó intézkedések, azok előtt őszinte törvénytisztelettel kell meghajolnunk s gondoskodnunk arról, hogy eme bizalom a törvényes rend iránt, pótolja ki és ellensúlyozza még a törvények intézkedéseit is ott, a hol azok a gyakorlati alkalmazásban talán egy vagy más tekintetben egyelőre hiányosnak mutatkoznak.

Magyarországi protestáns egyházunk érezve, hogy sorsa, hivatása a közös magyar hazával van összeforrvá, a közös állami fejlődés érdekében sokszor még áldozatok és jelentékeny lemondás árán is, mindenkor készségesen engedelmesskedett a valódi állami és közemberiségi nagy czélok és feladatok elérésére

* E javaslat hazai két protestáns egyházunk püspökeinek Miskolczon, f. hó 6-án tartott értekezletéből adatott ki. Mély fontosságánál fogva, még mint csak javaslatot is, sietünk azt egész terjedelmében nyilvánosságra hozni.

Hely. szerk.

végezt hozott törvényeknek: jövőre s épen ez új törvények meghozatalának alkalmával sem keresheti tehát a harcot az állammal és a társadalmi újabb tényezőkkel s azok fejlődési tüneteivel szemben. Mert hiszen a protestantizmusnak nincs mit félnie a természetes és józan korlátok között haladó kor tünetkező szükségteitől; sőt az újabb állami fejlődési feltételek érvényesülésétől sem, annyival kevésbé, mert mint erről a legújabb idők eseményei tesznek tanulságot, a protestantizmus szelleme, igaz emberiségi céljai és törekvései immár sok részben érvényesülnek és áthatólag nyilvánulnak ezek életében is s e tekintetben fődolog és főfeladat az, hogy éberség, alapelveihez való következetes hűsége által jövőre is megtartsa e ráhatási erejét s aluszékonysága, vagy épen lanyhasága, vagy elbizakodottsága miatt ne engedje sem elragadtatni magát a kor áramlatai által, sem pedig kisodortatni a társadalmi tényezők sorából.

Egyházi életünk ezen jelentőségének s a protestantizmus, mint társadalmi és közmiveltiségi elvnek megtartása és hivatása teljesítésének biztosítása azonban csak úgy lehetséges, ha annak tudatát, messze kiható becsének és értékének ismeretét, nemcsak folyton ébren tartjuk híveink lelkében hanem mindinkább drága lelki kincsésé is igyekszünk azt tenni azok számára.

Sok, nagy eredménnyel biztató s jövőre minden lelkész által kétszeres buzgósággal és fáradhatlan hűséggel és őszinte lelkesedéssel alkalmazandó eszköz áll e célból rendelkezésünkre.

Ott van első sorban, híveink lelki gondozásának, az ugynevezett evangelisációnak és belmissió széleskörű, sokirányú munkájának s kiváló papi hivatás és köteleltség teljesítésének áldásos, mondjuk: jövőre őszintebb akarása és nagyobb lelkiismeretességgel való teljesítése. Templomi ígehirdetésünk, bármennyire nagyjelentőségű legyen is az különben s bármennyire elsőrangú tényezője is a protestáns tudat és hitélet fejlesztésének, egymagában távolról sem elegendő híveink vallás-erkölcsi életének táplálására. Az az új viszonyok között, épen azoknak kísértései és bizonytalanságai, valamint az azok árnyékában rendszeren járnai szokott ellenségek miatt még kevésbé lesz elegendő, ha ahhoz a szélesebb körű, a szívet közelebb érintő és közvetlenebb szeretetével inkább megnyerő gondozás támogatása is erősebb mértékben nem járul.

Ennek okos, tapintatos, a körülményeket figyelembe vevő s a protestantizmus lelkeket fel-

világosító és megnyerő szellemének és céljainak megfelelő gyakorlása legyen tehát minden protestáns lelkész kezében egy részről az a fegyver, a mely megvédje egyházunkat az új viszonyok között is, más részről az éltető lélek, a mely az új törvényeket is áldásossá s egyházi életünket is erőssé tenni hivatva van.

Eme mélyebbre ható valódi s nagyobb eredményeket feltüntető lelki gondozás gyakorlásának azonban megvannak a maga nélkülözhetetlen előfeltételei, valamint áldásos működését előmozdító és támogató kísérő társai is, a melyeket hasonlóképen fel kell használnia, épen napjainkban minden lelkésznek, a ki csak hivatásának magaslatára tud emelkedni és a ki köteleltségszerűleg kíván munkálkodni, egyházi életünk minden irányban való megerősödésén, sőt fokenkénti felvirágzásán.

Ezen, a sikeres lelki gondozást és az élet cselekedeteiben nyilvánuló evangélizálást kísérő és gyámolító előfeltételek, egyebek közt: *a gyermekek mint leendő egyháztagok vallásos oktatása a népiskolában a lelkészek, vagy szükség esetében a segédlelkészek által, valamint azt folytatva és kiegészítve, ugyancsak általuk a konfirmálásra való előkészítő, alapos vallásos oktatás.*

Hogy templomi ígehirdetésünknek s más egyéb homiletai vagy liturgusi működésünknek és sokszor a legnagyobb odaadással végzett foglalkozásunknak nincs meg remélt gyakorlati eredménye és híveink benső vallásos életét és erkölcsi cselekedeteit átható és megelevenítő ereje, ennek a tapasztalás szerint egyik oka az is, hogy templomi közönségünk, s felnőtt, már az élet erős ráhatása és gyakran helytelen irányba csalogató hatalma alatt álló híveink egész lelkülete, nincs eléggé előkészítve a későbbi lelkesi vezetésünk iránt szükséges, őszinte, bizodalomteljes odaadásra s lelkipásztori gondoskodásunk szívből származó keresésére.

Itt, a gondjainkra bízott hívek vallásos életének ezen a pontján kell azért jövőre nagyobb mértékben előkészíteni összes lelkési működésünk kielégítőbb sikereit. Így kell előkészítenünk mindnyájunknak egy minket megértő, szeretetünk céljainak engedelmeskedő, s munkásságunk iránt ilyképen is hálára kötelezett gyülekezetet.

Külföldi virágzó, előttünk példányképül álló testvéregyházak fejlődése, tartalmas egyházi élete mutatja, hogy jó és sikeres cura pastoralis gyakorló lelkészek csak egyszersmind egy személyben jó katekhéták lehetnek.

A vasárnapi iskolák vezetése, ifjúsági vagy legényegyletek szervezése, egyházi énekkarok

alakítása, vallásos felolvasások rendezése, mind olyan eszközök, a melyeket épen a reánk váró feladatok megoldása végett, a körülményekhez képest igénybe kell vennünk, s okosan, tapintatosan vezetni épen a lelkészi karnak elsőrangú hivatása és feladata.

Népünk ízlése, — önmaga nem ismervén valódi lelki szükségeit, — fájdalom, sokszor a vallás terén is meg van romolva s okos tanácsadó nélkül helytelen, sőt egyházi életünkre veszélyt hozó úton keresi kielégíttetését s az igaz vallásos kedélyt megmérgező táplálék után nyul, néha öntudatlanul is.

A tiszta vallásos érzést erősítő, az erkölcsi életet nemes cselekedetek által gyümölcsözővé tevő vallásos iratok terjesztése azért ezen irányban is a lelkésznek kötelessége, annyival is inkább, mert protestáns egyházunk ma már áldozatok árán is gondoskodott arról, hogy ily nemes irányú vallások iratok rendelkezésünk alatt álljanak s lassankint a legkisebb és legszegényebb egyházban is megvessék alapját az annyira nélkülözhetetlen parochiális könyvtáraknak, a melyek vannak egyedül és legbiztosabban hivatva arra, hogy kiszorítsák híveink köréből, a lelküket saját pénzükön megmételvező hitvány irodalmi termékeket.

De viszont, már csak az itt megemlített sok oldalú és több irányú teendők is mutatják, hogy azok sikeres teljesítése céljából, fő-feltétel a lelkészre nézve az, a mit szent könyvünk is parancsol, hogy t. i. „A jó pásztor ismerje az ő juhait“.

Hogy a lelkipásztor ugyanis egyházának minden irányban gondját viselhesse, arra nézve multhatatlanul szükséges az, hogy egyházának életéről, az abban történt nevezetesebb, jellemzőbb vagy épen tanulságosabb eseményekről és mozzanatokról, egy pontos és hű kép álljon előtte, hogy így aztán minden percében tisztában legyen a felől: hová kell fordulnia lelki gondozói munkásságának nagyobb erejével; mi az, a mit gyülekezetének érdekében legközelebb tennie kell, s mi az, a mi egyházának erős oldala s hol tűnnek fel annak netalán való gyöngeségei?

Mindezekre s általában a gyülekezeteink életében előforduló mozgalmakra vonatkozó adatokkal és feljegyzésekkel eddig is rendelkezünk ugyan az úgynevezett anyakönyvekben; azonban ezek az adatok és feljegyzések épen az anyakönyveknek természete és azoknak rendeltetésénél fogva, sokkal szórványosabbak, rendezetlenebbek, semhogy azok mindenkor tisztán és könnyen áttekinthető képét nyújthassák gyülekezeti életünk bármely ágának, különösen

most, a midőn az állami anyakönyvek mellett, esetleg még házagok is könnyen támadhatnak azokban.

Ezen különféle anyakönyvek, így is magukban foglalhatnak ugyan sok mindenféle adatot. De arról épen a gyakorló lelkészek tehetnek tanubizonyosságot, hogy mennyire kevésbé tájékoztatók azok, hosszabb utánjárás és egybevetés nélkül, ha talán csak oly egyszerű kérdésekre akarunk is pontosan megfelelni: hány lélekből áll egyházunk; hány abban a férfi és nő egyháztag; hány a külön család, mennyi a gyermekek száma stb.?

Az anyakönyveket és azoknak különben nagyszámú adatait, lelkigondozási célokból hasznavehetővé csak az úgynevezett „családkönyvek“ tehetik. Ezen „családkönyvekben“ ugyanis külön ív levén nyitva egyházunk minden önálló családjának, azokban egyszerre kelően csoportosítva látjuk az egyes családokban s azok életében koronként történő és feljegyzésre méltó mozzanatokot; az egyes részletekből s azoknak rendszeres összetételéből aztán az egész egyháznak mult és folyó történetét s az e tekintetben szükséges tudnivalókat is.

A családkönyveknek itt érintett jelentősége és az azokhoz kötött nagy érdekek kívánják azért meg, hogy azok jövőre minden egyházban megkezdessenek, s hogy jelen útasításunk különösen is kötelességgé teszi azok pontos vezetését.

Mindezen irányadó elvek kiegészítéséül alig szükséges kiemelnünk, hogy behatóan és részleteiben is tanulmányoznia kell minden lelkésznek, úgy magukat az életbelépő törvényeket, mint az azok végrehajtására kiadott miniszteri útasításokat is, mert csak így egészükben lesznek teljesen megérthetőek a törvénynek rendeletei és a nagyfontosságú életkérdéseket szabályozó irányzatai, nemesak, hanem ezeknek alapos ismerete pótolhatja ki azon útasítási javaslatokat is, a melyeket protestáns egyházunk püspökei, az egyöntetű eljárás céljából a legszükségesebb teendőket illetőleg ez alkalommal addig is, míg e részben egyházi főhatóságainknak ezek megbízatáshoz képest bemutatnának és általuk végleg megerősíttetnének, megállapítottak (E célra használat végett ajánlatosak a következő, igen jó kiadásai a törvényeknek: „A kötelező polgári házasság törvénye.“ Budapest, Lampel Róbert kiadása és „A házassági jogról“; „A gyermekek vallásáról“. Magyarázatos kiadás. Két-két füzet dr. Imling Konrádtól, Budapest, 1895. Második kiadás Ráth Mór.)

Maguk a figyelembeveendő útasítások a következők:

I.
Az egyházi esketésről.

1. §. A leendő házaspáraknak, az egybekelést megelőző kihirdetéséről, az állami törvények, nevezetesen az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvények II. fejezetének 45. és következő szakaszai, valamint az ezekhez kibocsátott miniszteri utasítások 32. és további §-ainak rendeletei, részletesen intézkedvén és azoknak célja, a házasság törvényes megkötésére vonatkozólag ugyanazon kellékek és erre nézve szükséges bizonyosságok hiteles megállapítása lévén, mint a melyeket kívántak eddig alkalmazásban levő egyházi ide vonatkozó törvényeink: ezen okok miatt a leendő házaspáraknak, egyházi részéről való kihirdetése jövőre nem fog történni, eddig gyakorlatban lévő alakjában; hanem azon, már előbb törvényesen egybekelt házaspáraknak, a kik az egyházi összedadásban is részesültek, ily módon is megkötött házassága, az összedadást követő legközelebbi vasárnapi délelőtti istentisztelet alkalmából, istentiszteleti rendtartásunknak eddigi szokásos helyén fognak a gyülekezetnek tudtára adatni.

Az ilyen irányú utólagos kihirdetés, természeténél és céljánál fogva, egészen vallásos természetű lévén, az, az új házaspárakra vonatkozó, legszükségesebb adatok rövid megemlézése mellett, a következő vagy tartalmilag ehhez hason liturgikus szavak kíséretében történhetik meg:

„NN. és NN. vallásuak, ekkor és ekkor egymással törvényes házasságot kötven, egyházilag összedadtak és megáldattak. A midőn erről egyházunk tagjait keresztyén örömmel értesitem, kérjük ez alkalommal is mindnyájan keresztyéni szeretettel és buzgó szívvel a házassági szövetségkötésre Isten segítő kegyelmét, szent lelkének megszentelő erejét és gazdag áldását, hogy legyen az a keresztyén családi erényeknek és tiszta keresztyén boldogságnak és meglegedésnek forrása, Isten nevének dicsőségére.”

2. §. Az 1894. évi XXXI. törvények 123. §-a szigoruan megállapítja, hogy azon lelkész, a ki az egyházi összedadásnál eljár, mielőtt a felek igazoltak volna, hogy a házasságot a polgári tisztviselő előtt megkötötték, vétséget követ el és ezer korona pénzbüntetéssel büntetendő; ismétlés esetében a cselekmény két hónapig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő és a cselekmény csak akkor nem büntetendő, ha az egyházi összedadás az egyik félnek közel halállal fenyegető betegségében történt: azért az egyházi összedadásban csak azon házaspárakat szabad részesítenünk, a kik az állami anyakönyvekről szóló XXXIII. t. cz. 62. §-ában megállapított és az ezen szakaszhoz kiadott miniszteri utasítás 75. §-ában körülírt, a polgári tisztviselő által, még a felek kérelme nélkül is, a házasság megkötése után azonnal, minden egyes esetben kiadandó, a házasság megkötéséről szóló, ugynevezett „Tanusítványt” felmutatják.

Azon esetben, ha az egyházi összedadás, az egyik házaspárnak közel halállal fenyegető betegségében, kivételesen a polgári házasságkötést megelőzőleg történik, szigoruan megtartandó a XXXI. t. cz. 36. §-ának és a kiadott miniszteri utasítások 56. §-ának azon rendelete, mely szerint ily esetben is, mindkét házaspárnak ki kell jelentenie, hogy legjobb tudomásuk szerint, köztük házassági akadály nem forog fenn. Szeptember hóban csak úgy fogadhatunk el házassági kihirdetést és esketésre való jelentkezést, ha mind a háromszori kihirdetés, mind az esketés még szeptember hóban megtörténhetik.

3. §. Az egyházi összedadás legtermészetesebben mindjárt a házasság törvényes megkötése után, tehát mintegy közvetlenül ahhoz csatlakozva történhetik meg;

annival is inkább, mert a kiadott miniszteri utasítások 61. §-a egyenesen meghagyja a polgári tisztviselőnek, hogy a házasságkötés idejének megállapításánál kötelessége különös gondot fordítania arra, hogy a házaspáraknak módjukban legyen még házasságuk megkötésének napján a házasságkötésre vonatkozó vallási kötelességüknek eleget tenni.

Ha ez azonban bármely ok miatt ily időben meg nem történhetné, az egyházi megáldásban a később bármikor jelentkező házastársak is, készséggel részesítendők.

Mindezekre való tekintetből szükséges, hogy erre vonatkozó szándékokat a házasság megkötése előtt idejében jelentsék be az illetékes lelkészi hivatalnál.

4. §. Egyházi összedadásra jelentkezhetnek és abban feltétel nélkül részesíttetnek első sorban minden körülmények között „keresztyén hitűeknek sorsosai,” tehát ezek között a vegyes vallású házaspárak is, már csak az eddig érvényben volt törvények értelmében is. Ezek mellett aztán a keresztyén és nem keresztyén házaspárak közül azok, a kik Isten általunk hirdetett szent ígéjének és minden nemes erkölcsi érzést megszentelő áldásának kívánsága és belső szeretete által, e végből hozzánk fordulnak, hogy így eképen is mindinkább terjedjen közöttünk Istennek országa, a mely az ő szeretetében és imádságában áll, az apostol szerint, s a melyet minden őtet kereső népeknek hirdetni hivatunk el.

5. §. A mi a házaspárak egyházi összedadásának módját illeti, minthogy kánonaink és erre vonatkozólag eddig is gyakorlatban lévő rendtartásunk alkotó részei, azoknak tartalmát és szellemét tekintve, a változott viszonyok között is, megfelelnek az alkalom természetének és céljainak és az ahhoz kötött szívbéli és vallásos érzések és lelki ajándékok kielégítésének és közlésének, azok lényegükben továbbra is megmaradnak és alkalmazhatók. Megmaradnak tehát az esketési szertartási beszéd (agenda); a házaspáraktól külön kívánt eskünek, rendtartásunk által előírt és megállapított formája; a már törvényesen megkötött házasságnak ima által való megáldása.

Nem alkalmazandó azonban jövőre azon kérdés, a melyet eddig az esketési szertartási beszéd után az eskü letételét megelőzőleg, a jegyesekhez intéztünk, a házasságkötéshez szükséges szabad beleegyezésük kinyilatkoztatása céljából.

Az esketési beszédek, mint Isten ígéjének alkalmi hirdetése, képezték eddigi esketési szertartásunkban is a leglényegesebb és épen protestáns egyházunk hivatásából kifolyó alkotó részt. Kétszeres gondot kell azért a jövőben arra, mint kiváló alkalmi lelki gondozói eszközre fordítania mindenkinek; megtartván az apostol parancsolatát, hogy a kik reánk bizattak, azok erősítsenek a hitben, mely meglevenit. A keresztyén és nem keresztyén házaspárak megáldásánál alkalmazandó eskümintánál, a papi bölcsesség belátása szerint tehető meg a szükséges alkalmi módosítás.

6. §. Kánonaink és protestáns rendtartásunk törvényei, a házaspárak egybekelésének rendes helyéül Istennek házá, a templomot, jelölik ki. Lelki gondozói tiszte azért a lelkészeknek odahatni, hogy rendes körülmények között, egyházunk eme rendtartása, továbbra is megtartassék.

A háznál, a család körében történő esketés ezután is a kivételek közé tartozhatik.

7. §. Ugyancsak kánonaink rendelik el, a jó rendtartás céljából, hogy „sarlóját senki a más búzájába

ne vágja." Epen ezért a házassági szövetség megáldásának, az illetékeség kérdése megállapítására vonatkozó eddig gyakorlatban lévő szabályai továbbra is érvényben maradnak s ahhoz alkalmazkodnia minden lelkésznek annyival is inkább szoros kötelessége, mert a megkötött és egyházilag is összeadott házasságok egyházi anyakönyvezése csak ezen szabály szigorú megtartása mellett lehetséges.

8. §. Az eddigi szabályoknak megfelelőleg az egyházi esketésnél továbbra is két tanúnak keli jelen lennie.

9. §. Az állami törvények szerint megkötött és egyházilag is összeadott házasságra vonatkozó adatok, az erre a célra ezután is teljesen használható és egyházunk által eddig is vezetett, megfelelő anyakönyvbe irandók be. Megjegyeztetvén, hogy az úgynevezett „Hirdetési rovatba,” mellőztetvén, most már az ezen utasítás 1. §-a értelmében, az egyházi hirdetés, a polgári tisztviselő által kiadott, ezen utasítás 2. §-ában említett házasságkötési „Tanúsítvány” száma, kelte jegyzendő be.

Ezen házasságkötési tanúsítvány, a lelkési okiratok között, a megfelelő egyházi anyakönyvre való utalás feljegyzésével, gondosan megőrzendő.

A polgári hivatalnok előtt megkötött, de egyházi megáldásban nem részesült házasságra vonatkozó adatok, ha a mint kell, azoknak a lelkész, az e célból is teendő külön egyházeleti, közigazgatási és rendtartási intézkedések és lelki gondozás útján tudomására jut, a beállott új viszonyok között, tovább már egy egyházban sem nélkülözhető úgynevezett „Családkönyv”-be vezendők be.

A „Családkönyv” vezetésére vonatkozólag egyházunk kormányzó hatóságai külön utasításokat fognak megállapítani.

10. §. Mindaddig, míg az egész stóla-ügy, különösen annak megváltása, vagy más módon való kárpótlása rendezve nem lesz, a lelkészeket az esketésért eddig törvényes rendeletek által megállapított stóla ezután is jogosan megilleti.

II.

A gyermekek vallása.

11. §. Az 1894. XXXII. törvényzcikk megfelelő szakaszai eltérvén az eddig érvényben levő törvényektől, a gyermekek vallására vonatkozólag ekképen intézkednek:

Bevett vagy törvényesen elismert különböző vallásfelekezethez tartozó házassulók, házasságuk megkötése előtt egyszer s mindenkorra megegyezhetnek arra nézve, hogy gyermekeik valamennyien az atya vagy az anya vallását kövessék, illetőleg abban neveltesenek.

A megegyezés csak akkor érvényes, ha a királyi közjegyző, királyi járásbíró, polgármester vagy főszolgabíró előtt a megállapított alakszerűségek mellett jön létre.

Megegyezés hiánya esetén a gyermekek szüleik vallását nemök szerint követik, illetve abban neveltetnek, a mennyiben ez a vallás a bevettek vagy törvényesen elismertek közé tartozik.

Az ilyen módon létrejött megegyezés később esakís az esetben változtatható meg: ha a különböző vallású felek közül valamelyik fél, a másik házastárs vallására tér át, úgy, hogy a házasság ily módon egyvallásuak házasságává válik.

Ezen törvényben foglaltakkal ellenkező bármely szerződés, térítvény, vagy rendelkezés érvénytelen és semmi esetben sem bír joghatállyal.

A jelen törvény életbeléptetése (1895. október 1.)

előtt kötött házasságokból született vagy születendő gyermekek vallásos nevelésére nézve, azon törvény határozata marad érvényben, a mely az ily házasságok kötése idejében hatályban volt.

Az 1868. LIII. t.-cz. 13., 14., 15. és 18. szakaszainak rendelkezései a törvényesen elismert vallást követőkre is kiterjesztve, hatályukban fentartatnak.

Mint hogy az új törvényeknek épen ezen 1-ső szakasza olyan, a mely a benne alkalmazott egyenlőségi és a lehető méltányossági elvek mellett is könnyen visszaélésekre szolgálhatna alkalmat és így protestáns egyházi életünk esetleges gyengülésére és hívei számának fogyaszására is vezethetne, azért figyelmes, körültekintő és fáradságtalan lelkigondozási tevékenységünk kifejtése által oda kell hatnunk mindnyájunknak, hogy az új házasságkötésnél, mint leendő szülőknél folyvást ébren és erőben tartsuk az egyházunk iránti szeretet és tántoríthatatlan hűség érzetét s ez irányban szükséges kötelességtudatát, s különösen vegyes vallású házasságkötésnél arra kell törekednünk, hogy az illető házasságból származó gyermekek vallására vonatkozólag a szülők, ha többet nem, de mindenestre megtartsák az 1868. LIII. törvényzcikk eddigi rendelkezéseit, a mely szerint az ilyen házasságból született gyermekek nemük szerint követik a szülők vallását s ne engedjük, hogy a vallás iránt való közönyösségből, vagy akármiféle érdekből, a felekezetiünkhöz tartozó házasságok, mint leendő szülők, oly könnyelmű ígéretet, vagy lekötélezéseket tegyenek születendő gyermekeik vallását illetőleg, a melyek méltán ellenkeznek a hitünkhöz való ragaszkodás kötelességével s annak lelki áldásai iránt tartozó háládatossággal. Arra, hogy a lelkész biztos tudomást szerezzen arra nézve, hogy a szülők miként egyeztek meg gyermekük vallására nézve, a legtermészetesebb alkalom az egyházi összeadásra való jelentkezésnek ideje.

Azon esetben, ha a vegyes vallású házasságkötésnél, a házasságok, a fentebbi újabb állami törvény megengedése alapján, de az 1868. LIII. t.-czikk mellőzésével egyeznek meg a születendő gyermekek vallására nézve, e megegyezés a „Családkönyv”-be jegyzendő be. Hasonlóképen ezen „Családkönyv”-ben igazítandó ki az is, ha a „Gyermekek vallásáról szóló törvény” 3. §-ában említett s a miniszteri utasítás 1. és következő szakaszainak rendelkezései szerint megtörtént „újabb megegyezés” jött volna létre, valamelyik házastársnak a másik házastárs vallására való áttérése folytán, tehát az ily módon most már egy vallásúvá vált család körében.

Az 1868. évi 53. törvényzcikknek az áttérési eljárásra vonatkozó 3-8 szakaszait, az új törvények nem érintvén, sőt azoknak pontos megtartását, a kiadott miniszteri utasítások 7. szakasza, a polgári tisztviselőknél is különös figyelmébe ajánlván: azok továbbra is fenntartatnak.

A törvénytelen gyermekek vallására nézve, az új törvények sem intézkedvén másképen, továbbra is érvényben marad az, hogy az ilyen gyermekek anyjuk vallását követik, a mennyiben ez a vallás a bevettek, vagy törvényesen elismertek közé tartozik s ha az anya más, bevett vagy törvényesen elismert vallásra tér át vagy ilyenbe belép, akkor a 7-ik életévet még be nem töltött törvénytelen gyermekei az áttért anyát új vallásába követik. A mennyiben pedig az 1868. LIII. t.-cz. 16. §-ának esete forogna fenn, annak rendelkezései maradnak érvényben.

Lelenczekre s általában oly gyermekekre nézve, kiknek szülője nem tudatik, ugyancsak az új törvény

8. szakasza szerint, az 1868. évi 53. t.-czikk 18. §-ának azon rendelete marad érvényben, a mely szerint az ilyen gyermekek annak vallását követik, a ki őket fel fogadta. Ha lelecnházba adattak, s az intézet valamely vallásfelekezeté, azon felekezet vallásában neveltetnek. Ha ezen esetek egyike sem fordul elő, az ilyen lelecnzek azon vallásban neveltetnek, mely a találás helyén többségben van.

III.

Az egyházi anyakönyvekről általában.

12. §. Az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvényczikk intézkedése szerint a születések, házasságkötés és halálozási esetek közokirat hitelességü nyilvántartására ezentul az állami erre feljogosított polgári hivatalnokok által vezetett állami anyakönyvek szolgálván, az egyház által eddig e czélokra is vezetett anyakönyvek jövőre tisztán egyházi jellegűek maradnak, amennyiben azok a hitfelekezetünk egyházközségi életében előforduló ilyenmü adatok nyilvántartandó jegyzékét fogják tartalmazni.

13. §. Épen ezen oknál fogva az állami anyakönyvekről szóló törvényczikk életbeléptetése (1895. év október 1-ső) után, az egyházi anyakönyvekre való felügyelet, ugy azoknak vezetését és kezelését, valamint előfordulható esetekben való kiigazítását, illetőleg, a rendelkezési jog kizárólag az egyházi főhatóságot illeti.

Az október 1-ig vezetett egyházi anyakönyvekre vonatkozólag, az előfordulható kiigazítását illetőleg, az illető miniszteriumnak eddigi határozata érvényben marad.

14. §. Ugyancsak az állami anyakönyvekről szóló törvény 93. §-a értelmében a születési és halotti, illetőleg a házassági állami anyakönyvek vezetésének megkezdése előtt vezetett felekezeti anyakönyvek, valamint az azokból adott kivonatok továbbra is közokiratok maradván, a megnevezett törvény 94. §-ának rendelkezéséhez képest azon törvény életbelépte előtt vezetett felekezeti anyakönyvekből közhitelességü kivonatok, az eddigi módzatok mellett kiszolgáltatni a felekezeti anyakönyvvezetők továbbra is jogosultak és kötelesek; a miért azon anyakönyvek közül az eddigi törvényes rend és gyakorlat ezutánra is érvényben marad s különösen is felhivatnak a lelkészek az idézett törvény 94. §-ának azon büntetőjogi intézkedésére, hogy a mely felekezeti anyakönyvvezető ilyen kivonatok kiszolgáltatását megtagadja, kihágást követ el és egy hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Mindezekkel összefüggésben, tekintve azt, hogy az állami anyakönyvvezetésekről szóló törvény folyó év október hó 1-én életbe lép, az egyházi anyakönyvek ezen év szeptember 30-án, mint eddig állami közokiratok, lezárandók s azokról való másolatok ezen év október havának első felében, az illető törvényhatóság-hoz beterjesztendő s az ilyen szempontok szerint történő lezárása egyházi anyakönyveinknek, már csak a nevezetes forduló pont történeti feljegyzése czéljából is megőrizendő anyakönyveinkben.

15. §. Az egyházi, születési, esketési és halotti anyakönyvek mellett az *áltértek*, valamint a *konfirmáltak anyakönyve is pontosan vezetendő*. Ott, a hol ezek már eddig is életbe léptetve voltak, az e részben előirt rendszabályok szerint, a hol pedig még alkalmazásba nem vétettek, azoknak vezetésére vonatkozólag az illetékes egyházi hatóság fog intézkedéseket tenni és rendszabályokat megállapítani.

16. §. A törvény és a jelen szabályrendelet által nem érintett eddigi anyakönyvi utasítások az ezentul

vezetendő tisztán egyházi anyakönyveknél is teljesen érvényben maradnak; megjegyeztetvén itt is, hogy ugy a szokásos *díj* a régebbi anyakönyvi *kiadványokért*, mint a rendkívüli lelkészi szolgálatokért megállapított stola a lelkészeket mindaddig megilleti, a mig ezen ügy a jelen utasítás 10. §-a értelmében rendeztetni nem fog.

IV.

A születési anyakönyvek.

17. §. A keresztség sákramentumának kiszolgáltatására s így a keresztelésre vonatkozólag megállapított és gyakorlatban levő *szertartási és kánoni törvények* jövőre is teljesen érvényben maradnak.

18. §. Az 1894. évi XXXIII. t.-cz 35. §-a aképen rendelkezik, hogy minden gyermek születése legkésőbb a születéstől számított egy hét alatt, illetőleg a 39. §. értelmében a halva szülöttek vagy szülés közben meghaltak, a legközelebbi hétköznapon az illetékes anyakönyvvezetőnél, az arra törvényileg kötelezettek által bejelentendő és ezen újabb intézkedést megelőzőleg már régebbi egyházi kánonaink közül is többen az újszülöttek megkeresztelését legkésőbb 8 napra a születés után elrendelik: mindezekhez képest a *szószékről* történő kihirdetés utján is fel kell hívni a szüléket arra, hogy gyermekük születését idejében s minden esetre az állami anyakönyvvezetőnél történendő *értesítés előtt bejelentsek* a lelkészi hivatalnál, keresztelés és az egyházi anyakönyvbe való bevezetés végett.

Szükséges és maguknak a szülőknek és született gyermeknek érdekében álló ez az idejében történő bejelentés, már csak azért is, mert a született gyermek a keresztségben nyervén ugynevezett *kereszt* vagy *utónevet*, az állami anyakönyvvezetőnél is, csak ezen természetes rendtartás alkalmazása mellett lehetséges az állami pontos és a született gyermek családi s egyéni jogait is közelről érdeklő bevezetés.

Ily módon történvén a gyermek megkeresztelése, az egyházi és állami anyakönyvek lehető *megegyezése czéljából* kívánatos, hogy a keresztséget kiszolgáltató lelkész rövid igazolást állítson ki arról, hogy a gyermek a keresztségben mely *utónevet* kapott.

Mílhogy pedig az idézett állami törvény 42. §-a a kivételes esetekre aképen rendelkezik, hogy ha a gyermek *utóneve* a bejelentés idejében még nem volt megállapítva, az legkésőbb *két hó alatt* a szülék, illetőleg gyám által *pótlólag bejelentendő*: ily esetben az ily hosszú időig halasztott megkeresztelésnél, megint az anyakönyvek pontos megegyezése czéljából megkívánható, hogy a keresztelésnél jelenlevő keresztszülőknek hiteles tudomásuk legyen a már állami anyakönyvbe bejegyzett gyermeknek *utónevéről*.

19. §. A keresztelési anyakönyv jövőre is az eddig egyházi törvényeink által megállapított rovatok pontos betöltése mellett vezetendő. Az egészre vonatkozólag csupán azon változtatás történik, hogy a halva szülötteknek vagy szülés közben elhaltaknak bejegyzése a halotti anyakönyvbe vezetendő be, a szükséges megjegyzések megtétele mellett.

V.

Halotti anyakönyvek.

20. §. Az 1894. évi XXXIII. törv.-czikk a halotti anyakönyvekről szóló fejezet 68., 70. és 73. §-aiban ezeket rendeli:

Minden haláleset legkésőbb a legközelebbi hétköznapon az illetékes anyakönyvvezetőnél bejelentendő.

A bejelentéskor a halottkém által kiállított halottvizsgálati bizonyítvány felmutatandó és erre a megtörtént

anyakönyvi bejegyzés az anyakönyvvezető által rájegyzendő.

A haláleset anyakönyvi bejegyzése előtt a temetés csak a községi előljárásság kivételes engedélyével történhetik meg.

Az idézett törvény mindezen rendeleteiből önként következik, hogy senkit sem részesíthetünk mindaddig temetési szertartásban, míg a megholtnak anyakönyvezése az állami anyakönyvvezető által meg nem történt s a szabályszerű anyakönyvezés előttünk a halottkémi jegyzőkönyv és az arra történt anyakönyvvezetői rávezetés felmutatása által nem igazoltatik.

Az így felmutatott halottkémi jegyzőkönyv a lelkészi okiratok között mindenkor megőrzendő. A halottnak az állami anyakönyvbe leendő bejegyzése előtt kivételesen csak a községi előljárásság engedélyének felmutatása mellett temethetünk. Ezen községi előljárássági engedély száma és kelte, a halotti anyakönyv észrevételi rovatában megjegyzendő és a lelkészi okiratok között megőrzendő.

21. §. A temetési szertartásra, valamint a halotti anyakönyvek vezetésére vonatkozó eddigi szabályok és az egyházi felsőség által tett intézkedések továbbra is alkalmazásban maradnak.

22. §. A megholtra vonatkozó adatok, a megholtat bejelentő közlése, s a mennyiben ennek kiegészítésre volna szüksége, a felmutatandó halottkémi jegyzőkönyv szerint vezetendők be az egyházi halotti anyakönyvbe.

Ha talán akadnának a vallásnak olyan nem remélt megvetői és egyházi életünknek olyan hitszegői, a kik a temetési szertartásban nem kívántak részesíttetni: azok halálózása a „Családkönyv“-ben jegyzendő meg.

23. §. Keresztyén felebaráti szeretetünk benső törvénye, de egyházi törvényeink is azt kívánván, hogy a halál nemére való tekintet nélkül, az egyszerű temetési szertartásban minden keresztyén részesíttessék, épen erre való tekintetből, ha valamely, a mi felekezetünkhöz nem tartozó halottól saját lelkésze bármi okból megtagadná a tisztességes temetési szertartást, azt a protestáns lelkész teljesíteni hivatva van.

Ily esetben azonban az első sorban illetékes lelkész megtagadása két tanuval igazolandó s ezen körülmény a halotti anyakönyv „Észrevételi“ rovatában, a tanuk nevének megemlékezésével bevezetendő.

Kun Bertalan,
mint az értekezlet elnöke.

Válasz Kósa Edének.

vagy az evangelizáció szerintünk.

Kedves barátom! Ugy akartalak megszólítani, hogy régi bajtársam! mert hát tudod, azok voltunk egykor, mikor a „Közpapok Lapja“ dobját vertük a lelkészi kar anyagi helyzete javulása érdekében és ki is tartottam veletek haláláig, már t. i. lapotok haláláig. És pedig oly lelkes harczosa voltam eszméteknek, hogy te még arcképem is akartad közölni, miben csak az akadályozott meg, hogy én nem találtam magam oly érdemes férfúnak, hogy arcképem ujságokban megjelenjék.

Mindezt csak azért írom, hogy megmutathassam neked, hogy közöttünk, az élet-keresztyénség hívei között is vannak nagyon sokan — merem állítani, hogy mindnyájan — olyanok, kik a református papság anyagi helyzete javulását egyik első és legfőbb teendőiknek tartják és hidd el, hogy e tekintetben veled és deréktársaitokkal tartunk, mint olyanokkal, kiket úgy ösmérlünk, hogy véretek árán is készek volnátok eszközölni

helyzetünk jobbra fordulását. Mert hát veled együtt sokan érezzük, *hogy az Istenen kívül senki nem gondol velünk!*... Sőt én még mást is érzek; érzem, hogy igenis gondolkodnak velünk a mi rosszakaróink, kik ha egy túske vérzi lábunk, azon vannak, hogy véreze száz, s ha egy ellenségünk van, azon igyekeznek, hogy legyen 50; ha egy sebünk vérezik, vérezzék 80, és pedig mindig, s ha gyógyulni kezd a seb, hát gondolkodnak, hogy az piszkáltassék; és pedig ily rosszakaróink sokszor lelkésztársaink közül kerülnek elő. Bizony barátom, furcsa faj ez a mi fajunk, furcsa nemzetség ez a mi nemzetségünk, de a mely fajt és nemzetséget én még bűneiben is úgy tudok szeretni, és sajnálom, — nagyon fáj a lelkemnek azt látni, hogy ez az én fajom és nemzetségem a benne dúló viszály és egyenetlenség miatt sok helyt mily mélyre süllyedt. Ezen keserű kifakadásomból is kiveheted, — ma vagyok 40 éves, Mózesre gondolok, — hogy fáj nekem, ha látom, hogy az egyiptomi veri az én népemet. Tehát ne gondold te, s ne gondolják a veled tartók, hogy én működésemmel még attól a kis tisztelettől és szeretettől is meg akarom fosztani a lelkészi kart, melyben most részesül, s le akarom tőle vonni azt a kevés templomba járó, mely még hallgat reá s azt a piczike kis száraz — csak a sós könnyűvel megnedvesített — kenyérkét is ki akarom szájából venni azon tisztos családoknak, kik igazán a legmostohábbban dotált, s a legtűrőbb gyermekei e hazának. Nem én, barátom, sőt mondhatom, az én lelkem ideálja az, hogy a mikor evangelizálunk, ugyanakkor a református papság anyagi helyzete javulásán is munkálkodunk. Szeretnéd tudni úgy-é, hogy hogyan? Elmondom, s aztán hiszem, ha te megértesz, hát velünk tartasz, mert a te nemes szíved mindig azokkal tart, a kik jót akarnak, s akarják főleg az egyik legfőbb jót: lelkésztársaink anyagi helyzete javulását.

De hát mi is az az evangelizálás? Nem definiálok, hanem példákkal mutatom meg azt, hogy kik evangelizáltak?

Sötét éjjel a pásztorok virrasztanak nyájaik mellett. Angyalok jelennek meg, kik mondják: evangelizálok, azaz hirdetek nektek nagy örömet, született Jézus. A pásztorok elmentek Jézushoz s lettek az ő hívei. A csillag is egy evangelizátor volt, messze keletről vezette a bölcseket Jézushoz. Az öreg Anna, ki az öreg Simeonnal vallást tevén az Úrról és szólott vala ő felőle mindeneknek, kik Jéruzsálemben várják vala a váltságot, szintén evangelizált. Így evangelizálta a Jákob kútjánál levő asszony Samaria egyik faluját, ki ezen szavakkal hívta falubelieit Jézushoz: „Jertek el és lássátok az embert.“ Így evangelizálta Fülöp a gázai úton Kandakes komornyikját. Így evangelizálta Pál a folyónál Lidiát és társait, Péter apostol az utcán 3000-et. És a mi Urunk Jézus Krisztus Jérikó alatt Zakéust, sátorában pedig Jánost, Andrászt. Így evangelizálta András Simont, kit vitt Jézushoz, Filep pedig Nataneelt stb. Tehát az evangelizáció szerintünk az, hogy *mindazok, a kik tele vannak Jézus iránti szent szeretettel és ezért tűz ég bennük, a buzgóság szent tüze, hogy ezen szent szeretettel másokat is megtöltsenek, hogy azután az ilyen megtöltettek új életet kezdjenek, Istennel kibéküljenek és a kegyelmet hiába ne vették legyen (II. Kor. V. és VI. r.), azaz értelmi, jellemi, vagyoni, erkölcsi és testi erejüket mind arra használják fel, hogy az egy Úr Jézus dicsőíttessék s az ő ábrázatára minél többen elváltoztassunk, hogy a Jézus élete megösmertessék bennünk. És az ilyen evangélisták ott működnek, a hol a papság nem működik: pusztákon, utcákon, úton, sátrakban, házakban,*

folyók mentén, kocsimákban, kávéházakban, szóval mindenütt, a hol csak lehet találni egy embert, asszonyt, vagy gyermeket, a ki Jézusról még soha nem hallott, Jézust még soha nem szerette, Jézusért még soha nem tett, s nem tette főleg az egy szükséges dolgot, *hogy eddigi közönyét s Isten iránti hidegségét, bűneit megbánva, egy megváltozott új élet éléséhez kezdett volna, mely új életnek egyetlen egy vezérével a Jézusért való jót cselekvés.*

És ezt valljuk be kedves barátom, hogy hazánkban még a reformátusok között is van sok Jézus iránt közönyös, Isten iránt hideg és a jót cselekvésben nem gyönyörködő, hanem a testi kívánságoknak élő, a világ útján haladó, s a sátán tanácsára örömmel hallgató lélek, kik még mind arra várnak, hogy az Isten emberei betöltsék őket az evangéliommal, azaz azon isteni erővel, melynek segítségével az ember átmegy a sötétségből Istennek csudálatos világosságára s felruháztatik onnan felülről ama mennyei erővel, hogy ne csak akarja, hanem tehesse is a jót.

De hát azt mondod, hogy te elégséges vagy a te gyülekezetedben erre, s te képes vagy minden lelket az evangéliommal, mint isteni erővel megtölteni s nálad már nincs egy megjavítani való ember sem. Az már mind istenes, buzgó, jót cselekvő és a világnak nem élő ember, asszony és gyermek. Boldog vagy, ha gyülekezeted már ily angyali seregéből áll, akkor valójában a te gyülekezetedben nincs szükség evangélistára. Én az enyimről nem tehetek ily vallomást. Itt még van gonosz. S ha neked sikerülne csak egy párt is tele töltened közülök az evangéliommal, mint Istennek megtérítő erejével, hát akkor én velem nagyon nagy jót művelnél. Jer el azért, kérlek és próbálkozzál meg. E tekintetben én szívesen látok vendégeket, mert tudom, hogy nem azzal a gondolattal jössz, hogy te jobban tudod magyarázni az írást, mint én, hanem azzal, hogy te esetleg másképen vetheted ki a horgot, mint én, s a mit nekem még nem sikerült fognom s az Úr Jézus szolgálatára vinnem 15 év alatt, arra te képes lehetsz néhány nap alatt. Mert ilyen csodák is történnek ám az evangélistálás által! Az ujságvágy elhozza, hogy megnézzé, milyen hangod van, — nem tiszta indok, mondod s én is állítom, — de az meglehet, hogy ezen tisztátalan indokból eljött ragadtatik meg beszéded által az isteni kegyelem által s megtér, újjászületik, más emberré lesz általad egy lélek, mely máskülönben örökre elkárhozott volna.

De hát feltéve, de meg nem engedve, hogy mind a két millió református lélek már olyan volna, a melyen semmi javítani való nem lenne, mert mindnyája tele lenne az evangéliommal, mint Istennek újjászüelő és jót cselekvő erejével, hát nem lenne még 14 millió katolikus, görög katolikus és görög keleti stb. lélek, kiknek szükségök lenne Isten újonnan szüelő szent kegyelmére?! Hát ha másoknak nem, ezeknek kellenének evangélisták, kik evangélistálják őket, hogy az élő Jézus megösmérésére, megszeretésére s ez által egy megváltozott szent élet élésére, életök elteltével meg a mennybe segítsék őket. És ezeknek a helyökbe kell vinni a Szentlelket, mert ezek még háborgatás végett sem keresnek meg bennünket.

Na most, képzeld, ez a 14 millió nem református magyar is megtelik evangéliommal, isteni erővel, kik aztán nem hajtának térket többé Baálnak, hanem csak az egy élő Istennek és annak, kit ő testben elbocsátott, hogy lenne nekünk útunk, igazságunk, szentségünk, váltságunk, örök életet adónk!

Hát ez is lehetne az evangélistákkal, kérde?!

Bizony barátom, mi, az evangelizáció hívei, nem is álmodunk kevesebbről, mint az összes magyarországi népeknek megtérítéséről. * Azt akarjuk, hogy az összes magyarországi népek megösmérjék Jézust, kövessék Jézust s elmondhassák mind: „Élek pedig többé nem én, de él bennem Jézus és a mely életet most élek, a benne való hit által élem és engemet ő tőle soha semmi el nem szakaszt.“

No most képzeld el, hogy megtelünk mi reformátusok, aztán az egész haza lakói az evangéliommal, szent szeretet fűz össze bennünket egymással, Istennel, híveket lelkeszszel és lelkeszszeket lelkeszszel, képzeld csak, a bennünk lakozó isteni szent szeretet megengedhetné-e azt, hogy *egy Isten emberét is, kiknek oly sok jókat köszönhetünk, s kiknek tisztas neveit csak áldások között vehetnék ajakokra a népek, — mondom, csak egy Isten emberét is hagynák nyomorogni?! Nem, barátom!* ekkor pénz, még pedig sok pénz fog hullani önként tiszta szívből az Úr oltárára, mely pénzből az Isten szolgálói állásukhoz méltóan táplálkozhatnak és táplálhatnak övéiket.

Úgy-e Eldorádó?! De nem elérhetlen Eldorádó. Munkálkodjunk reá és meglesz.

A skót szabad-egyház 50 éve, hogy kivált a skót állam-egyházból s papjai nem tudták, mit esznek holnap. De volt bennök hit, élő munkás hit, s ezzel el kezdetek építeni, munkálni s ma van egy közalapjok, melyből minden lelkész húz évente 2000 frtot, jövő évtől kezdve pedig 2400 frtot s ezenkívül még saját egyházuk is fizeti őket, mely fizetéssel nem egy helyt 12,000 frtra is felmegy egy lelkész évi jövedelme. De ezek evangelizálnak s utánok viszik a Szentlelket az embereknek élő hittel.

Nem mondom, hogy kövessük őket mindenekben, de példájukon láthatjuk, hogy az élő, munkás hit ma is csodákat művel.

Egy szemernyit vegyünk ebből a hitből, — az újjászüelő hitből, barátom, és reá tértünk a boldogulás útjára. De ez a hit az *evangelizálást*, azaz az élő Isten beszédének élőszóval azok között való terjesztését, kiknek ezt hallani eddigelé nem volt alkalmuk, — hibájok vagy hibájokon kívül — nem nélkülözheti. Ez az én szent meggyőződése.

Ezen levelemnek pedig veled szemben legyen bárminő eredménye, egyet, őszinte tiszteletem és becsülésem irántad meg nem tagadhatom. Becsüllek, édes Edém! mert őszinte, egyenes, tiszta jellem vagy. A mi a szívedben, az a szádon, s a milyen vagy elméletben, olyan vagy gyakorlatban. Tipikus magyar ember vagy, a nyíltságnak, egyenességnek, őszinteségnek az embere. Becsüllek érte, Edém, mint ellenfelet, és becsüllek, ha bennünket, céljainkat megösmerve, felénk hajolsz, mert a te működésed nyomán nagy áldás fakadhatna nálunk, míg ott a holt orthodoxiában tétlenül eltöltve napjaid, nyom nélkül tűnsz el s egy lépéssel sem segítettél elő nagy és nemes czéled, a mi anyagi helyzetünk jobbra fordultát. Őszinte barátod

N.-Becskerek, 1895. augusztus 3.

Szalay József,

lelkész, a „Keresztyén“ szerkesztője
és kiadója

* Magna petis Phaeton!

Hely. szerk.

TANÜGY.

A theologusok létszámának apadása.

(Folytatás.)

Mindenekelőtt el kell ismernünk, hogy a mai reális *korszellem*, mely a létért való örült küzdelem vásári zajában, a tapasztalaton felül eső tünemények világával mit sem törődik, határozott ellentétben áll az idealisták ama kicsiny táborával, melynek szemlélete és működése az emberiség szellemi életére vonatkozik s e magas régiókban más irányú kutatások figyelembe vétele nélkül akar megállni.

Szóljunk világosan! A mai kor embere akár a testiekben, akár a lelkiekben véli feltalálhatni a szervezeti és szellemi életnek azt a harmoniáját, melyet nyugodtságoak, meglegedésnek vagy épen boldogságnak nevezünk: azt itt e földön, e porházában akarja elérni s ebbeli óhaját nem csillapítja le egy transcendentalis világ lételehez és berendezéséhez fűzött elmélet mai közvetítési módja, legalább a többségét nem...

Mi okozza ezt? Talán a tudomány, melynek Pegazusa ma oly magasan szárnyal, hogy ki megnyergelte, előre megjelölheti a percet, melyben e lomha föld megárazza felszínét s rámutathat a helyre, melyet egy még soha sem látott csillag, mint újszülött foglal el? Óh nem! A tudománynak folyton haladni kell s meg kell ostromolni az Olympusokat, míg az igazira rátalál. Hol hát a hiba, ha nem egészen abban a „töltött” tudásban, meg abban az „eszeveszett” filozófiában?

Bizonyára az igazság ítélőszéke előtt mi sem mohatjuk magunkat tisztára, kik az ígéhirdetés sáfárai vagyunk, de nem számolunk kellően az „idők jeleivel,” — a tudomány áramával. Hiszen eltekintve attól, hogy fegyvereink, melyekkel győzni akarunk, legtöbbször esiszolatlanok s taktikánk sem mindig korszerű: magunk tápláljuk a kételkedést. Elég ez utóbbi igazság belátására csak egy futó tekintet, melyet az *iskolákra* vethetünk.

Az elemi képzés a világ teremtéséről, a bűn eredetéről, az özönvízről stb. szóló bibliai elbeszéléseket, valamint a csudáknak egész tömegét, mint a valóságnak teljesen megfelelő, abszolút igazságokat tünteti föl. Ám a gymnasiumi képzés, míg egyfelől növendékei lelki világának idevonatkozó meggyőződéseit érintetlenül törekszik hagyni, másfelől a bolygónk geológiai alakulásának korszakaira vonatkozó adatokat és felfogásokat sem akarja úgy tüntetni fel, mint hazugságokat. S mint-hogy az emberi elme, természeténél fogva ugyanazon dologra vonatkozólag csak egy igazságot ismerhet el: midőn a föld alakulására vonatkozó e két homlokegyenest ellenkező felfogással megismerkedik a gondolkozási képességgel megáldott növendék: töpreng, elmélkedik, kétségbe esik. Ez nem elég. Később jönnek a logikai, fizikai és astronomiai ismeretek, melyek mindegyre inkább és inkább szétzúzzák azt a világnézetet, melynek szegletkövét és alkatrészeit a vallástanítás juttatta a tanuló osztályrészéül, de a melynek roncsain nem jut eszébe senkinek újat építeni. Mindenik tanerő saját szakának ismereteit, rendszerét a másiktól *függetlenül* tanítja... s magának a tanulóknak kellene újra alkotni világnézetét. De van-e ahhoz elég tudása egy gymnasiumi tanulóknak? Nincs. E miatt érettségizett ifjainkban, kik a pályaválasztás küszöbén állanak, alig van valami abból, mit vallásos hitnek nevezünk.

Csodálkozhatunk-e ily körülmények között azon, ha ifjaink nem lépnek örömmel a lelkészi pályára, sőt inkább szánakozással tekintenek arra az ugyancsak

csékély percentre is, mely — túlnyomóan szegénysége miatt — a theológiát teszi felsőbb tanulmányai tárgyává s az ettől nyert képesítéssel törekszik megszerezni mindennapiját? Óh nem! Sőt, ha tekintetbe vesszük a korszellemet, mely óva inti fiait e pályától: a felett csodálkozhatunk, hogy akadnak, kik elég bátrak theológiára lépni.

De tán *theológiánk* olyan jó hírben áll, hogy e hitevesztett és a lelkészi pályáról mindenki által lebeszéltni törekedett ifjak egy részét valami ellenállhatatlan erővel vonja magához? Nem. A theológiáról keveset beszélnek, s a mi keveset beszélnek, az sem valami elragadó.

Nevezetesen, mindegyre hangzik: a theológián sok a tananyag... annyit tanulnak, annyit magolnak... majd elvesznek belé szegények. Pedig nem mind igaz, a mit mondanak.

Csia Kálmán,
lelkészjelölt.

(Vége köv.)

Nekrolog.

KOVÁCS FERENCZ.

H.-M.-Vásárhely fájdalmas temetéssel volt az elmúlt héten elfoglalva, mert mint az egyik ottani lap írja, *eltemette legjobb fiát!* Bátran hozzátelhetjük, hogy a legigazabbat és a legbuzgóbbat, a ki valaha szülötte földének, egyházának és hazájának boldogulását szívében hordotta. Kovács Ferencz élete fáklyája e hó 5-én Tatra-Füreden véletlenül aludt ki s ezzel ez alföldi nagy városra, az egész hazai protestánsizmusra mély gyász borult. Bár 73-ik évében járt, de erős testszerkezete és folytonos jó egészsége még számos évvel biztatta őt és tisztelőit s azért nemcsak ő maga, ki a közügyek körül most is ifjú lelkesedéssel foglalkozott, hanem minden ismerőse meg volt lepelve a végső pillanat váratlan bekövetkezése által.

Született városunkban 1823. máj. 11-én régi nemes családból. Atyja itteni jómódú asztalos volt, kinek helyét, midőn őt, az egyetlen gyermeket, öt éves korában árvaságra hagyta, a kicsiny gazdaság vezetésében az édes anya, Jakó Erzsébet, egy szelid és vallásos lelkű nő, foglalta el. Az özvegyet az uraság tisztelték, a földjének nagyobb részétől csakhamar megfosztották, a mi annak és fiának lelkében egész életük végéig keserűséget hagyott hátra. Már gyermekkorában jó erkölcséről, szorgalmáról és erős kötelességérzetéről ismerték. Alsóbb iskoláit itthon végezte. Debreczenbe 1839-ben ment s 1842-ig tanult ott, mely utóbbi évben, mint publikus jogvégzett a német nyelv és joggyakorlat kedvéért Kézsmárkra költözött fel. A következő évben Csongrád-megyé mint kis követet (országgyűlési írnok) Klauzál Gábor oldala mellé a pozsonyi nemzetgyűlésre küldte fel. Klauzál a fiatal Kovácsot megkedvelte s csakhamar teljes bizalmával tüntette ki. Kovács pedig Klauzált választá példányképének, a kivel való szíves jó viszonya, mely később barátsággá fejlődött, mindvégig megmaradt. Kovács ezután ügyvédnek esküdött fel, de mivel a prókatori természetet nem érzé magában, a közhivatali pályát választá magának, a megyei tiszteletbeli aljegyzőségen kezdvén azt, melyre Klauzál ajánlotta. Az 1846-dik év tavaszán a megye adminisztrátora erőszak és furfang által keresztülvitte, hogy Kl. és párthívei megbukjanak s a konzervatívok kerekedjenek felül. Velök együtt a korrupció is beült a hivatalokba. Kovács ekkor, kinek

anyja ez időtájon halt meg, kis gazdaságába vonult s elvtársaival tehetetlenül nézte a pecsovicsook garázdálkodását s a közerkölcsök szomorú hanyatlását.

Az 1848-ki tavaszi napok azonban az adminisztrátori rendszertől s annak minden teremtményeitől váratlanul megszabadították a hazát. Klauzál és pártja ismét urává lettek Csongrádmegyében a helyzetnek. Előre megállapodtak abban, hogy a hivatalokban tiszta és igazságos kézzel fognak szolgálni s a ki ellenkezően járna el, az semmi kíméletre és támogatásra ne számíton. Kovácsot a legfontosabb állomások egyikére tették, a vásárhelyi szolgabíróságra, s e hivatalban szolgált buzgón és igazságosan mindaddig, míg a forradalom bukásával, 1849. augusztusban városunkat az osztrák katonaság megszállotta.

Az ezután következett rémuralom üldözései elől szerencsésen megmenekedvén, ismét gazdaságába vonult vissza, egyenesen azzal a föltevessel, hogy lakostársainak a helyesebb földművelésben és gyümölcsstermesztésben példát fog adni. Nekí feküdt először az elméleti tanulmányoknak, azután pedig, mint egy okszerű gazda, szántott, vetett, tanyáján egy pompás nagy gyümölcsöst alakított s efféle munkára másokat is buzdított és segített. A gazdasági lapokban névtelen cikkekben agítált a földművelési jobb rendszer mellett. Városi háza ez időben a helyi és környékbeli jóra való hazafiak rendes gyűléshelyévé vált, vásárok alkalmával pedig a távolabbi kitűnőségek tanyájává bővült. Bizalmas és fesztelen társalgás közben, melyet a háziak vendégszeretete fűszerezett, megbeszéltek a közügyeket, az ezek érdekében teendő lépéseket, táplálták és ébresztették a hazafias aspirációkat. Ezen kívül Kovács első helyen közreműködött azon mozgalomnál, mely ez időben a vidéki gazdasági egyesületek és más művelődési társulatok szervezése és erősítése által s azok formája alatt a nemzeti érület ápolásán s az alkotmányos élet visszaállításán nem utolsó helyen törekedett.

Az októberi diplomát követő alkotmányos időben megyei főjegyzőnek, majd H.-M.-Vásárhely országos képviselőjének választották. A hongyülés feloszlása után pedig magánkörébe vonult vissza s újra a társadalmi agitáció terére lépett, hogy közhasznú intézmények létesüljenek. Trefort alkotása, az Alföld—fiumei vasút, ez időre esik, mi részben Trefortnak évek során nagy buzgalommal kezére dolgozott, s hogy a vasutat Vásárhelynek hozták, egyenesen az ő érdeme, ki e célból e hely statisztikáját egy egész kötetre menő kimerítő nagy műben megírta. Mikor pedig b. Eötvös a hazai ipar fejlesztése céljából az országos iparegyesület érdekében agitációt indított, Csongrádmegyében kizárólag az ő támogatását kereste ki, melyet K. teljes erejéből meg is adott. Később is sokat fáradozott az itteni iparosok érdekében, kik a czéhrendszer eltörlése s a nagyipar térfoglalása után súlyedni érzék maguk alatt a talajt. Számukra alapította az ipar-egyletet és az önszegélyző pénztárt. A hitelügy és a vagyonosodás emelése céljából, sok előkészület és ide-oda szaladgálás után, takarékpénztárt tervezett, melynek létesítésénél azonban mások véletlenül megelőzték.

Általában Kovács lassan és sokáig tervezgetett. Ha valamihez fogni akart, előre tanulmányozta az ügyet, meghányta-vetette azt minden oldalról. Aztán a részleteket dolgozta ki és állapította meg, s mikor a gyakorlati kivitel idejét eljöttnek vélte, személyesen látott utána, időt, fáradságot és anyagi áldozatot nem kímélve. Néha kétségeskedett és habozott, olykor bizalmatlankodott az embereken, kiknek kezére a célba vett ügy további

intézése várt volna s ezért a kilépéssel nem sietett; de az alkalmas időpontban soh'sem késett s ezért sikerültek és váltak be alkotásai.

Polgártársai 1865-ben a megérdemelt elismerés koszorúját nyújták feléje, midőn az országgyűlési képviselőségre újra felkérték. Kovács azonban a pártfőnökök előző értekezletében, mely úgy volt alakítva, hogy ő mellőztessék, előre szavát adván, hogy az értekezlet jelölése előtt meghajlik, kitért a bizalom elől s a nyilvános többség unszolásainak nem engedve s adott szavát becsületesen megtartva, itthon maradt. A közönség ekkor tüntetésekkel is kifejezte irányában elégtelenségét. K. nyugodt lélekkel viselte a rossz hangulat kitöréseit s nemsokára a megye szolgálatába lépett, mely őt egyhangúlag alispánjának választá meg. Vásárhelyen ezután egy évtizeden át a 48-as választó polgárok voltak többségben. Végre 1881-ben Kovács hívei, a Deák-pártiak, ismét felülkerekedtek s ő pártja nagy örömeire újra elvállalta a mandátumot. Ez volt utolsó politikai szereplése, mert azután csak mint a városi képviselőtestület és közigazgatási bizottság tagja vett részt a polgári ügyek intézésénél. De egy rakás tiszteletbeli hivatala mindig volt. Elnöke volt a takarékpénztárnak, kaszinónak, Tiszaszabályozási társulatnak, ipar-egyletnek, magyar földhitelintézet csongrádmegyei bizottságának stb. stb.

Igen sokat és nagy buzgósággal szolgált egyházának. Az abszolút korszak alatt a befolyásos értelmiség visszavonult egyháztanácsunktól, melyre pedig igen gyöngye anyagi erő mellett mindinkább súlyosodó feladatok vártak. Ily körülmények közt hívták oda K.-ot, kinek közreműködése és az ügyek körüli lelkiismeretes ténykedése igen becses volt. Többször nyult tárczájába is, hogy az anyagi zavarokkal küzdő egyházi pénztárt kiegészítse. Hogy a pápens idejében a békés-bánati egyh. megye az önkormányzat mellett derekasan helyt állott, az ő érdeme, a mint ezt másutt tüzetesen elbeszéltem.* A h.-m.-vásárhelyi egyházban ő volt az első főgondnok, ki 1871-ben az értelmiségből választatott a korábbi szokás ellenére. E hivatalában rendbe szedte az egyház vagyonát, a főgymnasiunai és népiskolai helyi kormányzat és felügyelet tárgyában s a népiskola-ügy jövődöbéli fejlesztése tekintetében, rég szükséges újítást és tervet készítettett és foganatosított s általában megnyitotta azon erőteljes gyarapodást, melyet ez egyház gazdasági és iskolai ügyei azóta tanúsítanak. A békés-bánati egyházmegyének 30 éven keresztül volt ritka buzgalmú tanácsbírája s ez idő alatt alig volt gyűlés, melyről elmaradt volna. A tiszántúli egyházkerületen 1882. óta tanácsbíró, az 1881. és 1891-iki zsinatnak is rendes tagja.

Már öreg ember volt, mikor egy nagy irodalmi vállalatba fogott. Az 1843/4-iki országgyűlés naplóját ugyanis az akadémia és a kormány nyílt felhívására ifjúkori feljegyzései nyomán egybeállítá és tavaly saját költségén hat testes kötetben közrebocsátá. E nagy műveért, melyen a boldogult nyolcz esztendeig dolgozott, az akadémia tiszteletbeli tagjává választá. Ő pedig művének példányait pár ezer forint kíséretében az akadémiának ajándékozta. Ingyen küldötte szét a papi javakról szóló művét is, mely a fentebbi mű egy részének volt külön lenyomata.

Általában K. a jótékony adakozás terén volt legnagyobb. A hódmező-vásárhelyi főgimnáziumnak 5 ezer, a debreczeni bölcséleti szaknak 2 ezer, a békés-bánati missiónak 1 ezer, a békés-bánati lelkesi özvegyárva pénztárnak 1 ezer, a vásárhelyi egyháznak új templom-

* Dömény, Zsinati emlékkönyv, 1882. 173.

építésre 11 ezer, ugyanannak népiskolai telekre 4 ezer frtot adományozott. A városbeli szegények és árvák számára menhelyet alapított s azt a ref. kultus czéljaira imaházzal ellátta. Nyilvánosságra jutott jótékony adományainak összege s értéke jóval haladja az 50 ezer forintot; de ezenkívül egyeseket is segélyezett titokban, még pedig olykor tetemes összegekkel, melyekről senki sem beszélt.

Vagyonát okos gazdálkodással szerezte, s takarékoságával, egyszerű életmódjával és szorgalmával szaporította. Maga és háztartása igénytelen és egyszerű maradt mindvégig, a világi fényt és pompát semmire sem nézte, sokáig tőprengett azon is, hogy a kir. tanácsosi czímet is, melylyel jótékonyágáért tisztelték meg, elfogadja-e. Büszkeségét abba helyezé, hogy másoknak és a közügyek terén önzetlenül szolgáljon. Nála minden jóra való indítvány, minden nemes ügy bőkezű pártolóra talált. Városa, egyháza, polgártársai érdekében mindig kész volt tenni, fáradni és áldozni. A nyilvános szónoklatoknak a beszédnek nem volt embere — bár helyes ítélete és gyors feljegyzése s meggyőző lelkes előadása volt, mert ő inkább cselekedni akart. A negyvenes évek nagy hazafaitól tanulta az igazi szabadelvűség elveit, kiket személyesen is ismert, kiknek nagy részével barátságos lábon is állott. Igen féltékeny volt hitfelekezete jogaira s vallását mindennél többre becsülte. Nemes szándékainak és törekvéseinek a vetélytársi féltékenység, irigykedés, gyakran vetett gáncsot; olykor gúnyolták, kisebbitették, mesterségesen háttérbe szorították: de ez őt soha meg nem zavarta, sem el nem keserítette, mert tovább is mind egész élete végeig egyforma lelkesedéssel haladt előre a maga nemes czéljai felé.

Gyermeke nem maradt. Özvegye Küry Terézia (Küry András jászkunkerületi törvényszéki ügyész leánya) 48 évi boldog házasság után benne minden örömét és öregségének támaszát elveszítette. Az ő neve ott ragyog férjé mellett a számos alapítványokban, melyeket együttesen tettek s melynek előszerzése csupán az ő egyszerűsége és gondos takarékosága mellett volt lehetséges. Elnöke a vásárhelyi református jótékony nőegyesületnek.

Váratlan halála kipótolhatatlan veszteség főleg a vásárhelyi egyházra nézve, melynek az ő vezetésére, tanácsára s lelkesedésére épen most nagy szüksége lett volna. Temetését az özvegy távollétében az egyház és város előljárói együttesen rendezték. Aug. 8-án, reggel 7 órakor érkezett meg a holttestet szállító vonat és az özvegy a városba, melynek arczata gyászt öltött. Az utcán, a merre a holttestet hozták, tömegesen állott a nép, meghatottan a fájdalomtól, mint mikor az ember édes atyját temeti. Az új templom, mely előtt a koporsót ravatal várta, szorongásig megtelt hallgatósággal s hol Szabó János békés-bánati esperes tartott egyházi beszédet Máté 16., 25. felett szokott ékesszólással, alulírott pedig emlékbeszédet. A sírnál pedig Baksa Lajos polgármester mondott végbúcsut az üdvezültnek.

Hm.-Vásárhely, 1895. aug. 9.

Szeremlei Samu.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Egyházkerületi közgyűlésünk** az elnökség együttes megállapodása szerint, jövő szeptember hó 21-én nyílik meg, a mely napon lelkész-avatás is leend.

— **Tanítóképességi vizsgálat.** A folyó évi őszi tanítóképességi vizsga idejét főtiszteletű püspök úr augusztus hó 27. és következő napjaira tűzte ki. 27-én lesz a jelentkezés a tanítóképző intézet igazgatóságánál, 28-án írásbeli, 29-én és a következő napokon pedig szóbeli és gyakorlati vizsgálatok tartatnak.

— **Kovács Ferencz végrendelete.** A „H.-M.-Vásárhely” 65-ik száma egész terjedelmében közli néh. Kovács Ferencznek f. hó 11-én kihirdetett végrendeletét, melyben a nagyemlékeztű férfiú a h.-m.-vásárhelyi ev. ref. egyházat nevezvén ki általános örökösül s nejét, Küry Teréz úrnőt ruhásván fel, ennek haláláig a haszonélvezeti joggal, barátain, rokonain, cselédein kívül hagyományozott: Nemzeti közművelődési czélokra: 1. A M. T. Akadémiának, — de ezt már fedezte — 2000 ft. 2. A Kisfaludy-Társaságnak 200 ft. 3. A Petőfi-Társaságnak 200 ft. 4. A magyarirók segélyegyletének 500 ft. 5. A magyar hírlapírók egyletének 500 ft. Felsőbb egyházi közművelődési czélokra: 1. A debreczeni kollegiumnak tanárképzőre 2000 ft. 2. A békés-bánati ev. ref. egyházmegyei gyámoldára már régen kifizetett 1000 ft. 2. A békés-bánati ev. ref. missióra 2000 ft. 4. A magyar reformált közalapra 1000 ft. 5. A békés-bánati ev. ref. egyházmegyének népszerű olvasmányok kiadására 1000 ft. Hm.-Vásárhelyi polgári közcélokra: 1. A városi kórházban 3 betegágy fentartására, egy Jakó Erzsébet, egy Küry Teréz, egy Kovács F. nevere 3000 ft. 2. A szegény menháznak egy telket és hozzá 5000 frtot. 3. Hűségese cselédek jutalmazására 1000 ft. 4. Tűzoltói intézmény fejleszt. 500 ft. 5. Állandó magyar színházra 1000 ft. 6. Városi tisztviselők nyugdíjalapjára 500 ft. Egyes barátainak: 1. Szeremlei Sámuelnek 500 ft. 2. Futó Mihálynak 500 ft. 3. Dus Józsefnek 300 ft. 4. Dus János, Sándor és Istvánnak együtt 300 ft. Helybeli reform czélokra: 1. Elemi tanítói fizetések javítására 15,000 ft. 2. Népiskolai tanuszerekre 2000 ft. Főgimnáziumi czélokra: 1. A már eddig adott 5000 frthoz 45,000 ft. 2. Tápiószentpéterre 1000 ft. Új reform. templomokra: 1. Az újvárosi 5-ik lelkész fizetése alapjára 20.000 ft. Ez földvételre is fordítható, de lelkészi javadalmazásra. 2. Édes anyja Jakó Erzsébet síremlékére 1000 ft. 3. Jótét-egyesületnek 2000 ft. Könyvtárát a főgimnáziumnak hagyományozta. Emlékiratát az alföld-fiumei vasútról a főgimnáziumi könyvtárnak hagyományozta. Úgyszintén egyéb fontosabb leveleit, az 1843—1844-ik evi országgyűlésen saját kezűleg vezetett 4 kötetes naplóját. Diszruhája drága köveit, diszkardját a főgimnáziumi régiséggyűjtő részére hagyja. Takarékpénztárai részvényei közül hagy: Egyet Kovács János ügyvédnek. Egyet Dus Juliánna Varga Jánosnének. Egyet Küry Gézának Jászkisérre. Három Népbanki részvényt az ágost. hitv. ev. helybeli egyháznak tanügyi czélokra.

— **Pápa.** A vallás- és közoktatási miniszter az államsegély ügyében kötött szerződésből kifolyólag Faragó János karczagi főgimnáziumi igazgató-tanárt és Győri Gyulát, a rákospalotai Wagner-féle gimnázium tanárát a pápai ev. ref. főgimnáziumhoz rendes tanárokká nevezte ki.

— **Halálozás.** A mult hetekben hunyt el a máramarosszigeti ev. reform. egyháznak hosszú éveken át volt buzgó főgondnoka, *Szabó Bertalan*, a ki egyháza és a szigeti ev. ref. lyceum iránti szeretetét végrendeletével is kimutatta, 1000—1000 forintot hagyván e két testületnek. A mindhalálig híven fáradozóknak szép példája világoljon az utókor előtt, s emlékezete legyen áldott!

— **Kérelem.** „Kérjétek és megadatik néktek; ke-
ressétek és megtaláljátok; zörgessetek és megnyitattik
néktek!“ A hazai prot. egyház történetében maradandó
emlékként tűnik fel azon hely, a hol a Drágffy-
idejében az 1645-ik évben a legelső prot. zsinat tartatott.
A protestáns Drágffy-család ősi fészke Erdőd volt,
e helyen vettetett meg alapja azon egységnek, a mely
a reformáció idejében hazánkban a prot. egyházak szer-
vezetét megalkotta, annak fejlődését előmozdította, s
ezzel a hazai prot. hitéletet megalapította. Erdőd volt
kiinduló forrása évtizedeken keresztül azon világosító
szellemnek, mely rohamosan terjedt hazánkban a lakos-
ság minden rétegében és csakhamar oly tért hódított,
hogy alig egy pár évtized lefolyása alatt hazánk lakos-
sainak több mint $\frac{1}{8}$ része a reformáció által meg-
alkotott új hitet vallotta magáénak. A prot. hitélet fénylő
egére azonban később sötét felhők tornyosultak, a róm.
kath. klérus, mely a hatalmat kezében tartotta, minden
eszközt és módot felhasználta arra, hogy a hazában
meggyökeresedett új vallás terjedését megakadályozza,
sőt azt a'apjában megsemmisítse örökre. Fájdalom hatja
át szívünket és lelkünket, ha visszagondolunk ezen
gyászos emlékü korra. — Különösen ha visszatekintünk
azon hely eseményeire, a hol az armány és erőszak
fegyverei kiméltlenül feldúlták a megalkotott funda-
mentumot, tüzzel-vassal irtották ki a nép szívéből a prot.
szellemet, azon czélzattal, hogy azt örökre eltemessék.
A Drágffy-család férfiivadék hátrahagyása nélkül halván
el, az ősi birtok is idegen család birtokába jutott, ez
időtől kezdve Erdőd is szomorú eseményeknek lett
áldozata. — A protestáns lakosság egytől-egyig ki-
űzetett, vagyona elkoboztatott, helyére idegen ajku
sváb-elem telepített, mely itt lassanként meggyökere-
sedvén, megerősödött s mind e mai napig uralja e helyet,
a hol hajdan a protestánsizmus legerősebb gyökeret vert
a magyar hazában. Századok múltak el azóta, a vallási
villongások megszűntek, a száműzöttek más hazát ke-
restek maguknak, ott letelepedtek, az elfoglalt tér a
sváb elemekkel benépesedett, azonban a kiirtani szán-
dékolt gyökér nem pusztult el egészen, a rajta ütött
seb lassanként kezdett behégedni, később fejlődni, s ma
már, hála az Égnek, oda nőtte ki magát, hogy a kisdud
hitközség részint a hívők lelkesedésével, szorgalmával,
részint a prot. segély-alapok anyagi támogatásával Erdőd
mezőváros főterén, ennek legszebb részén 1023 frt.
vételárért egy belsőséget vásárolt, a hol egyelőre iskola
és templom helyiséget szándékozik felállítani. Ezen helyi-
ségek felállítására legkevesebb 4000 frt szükségeltetik.
Ennyi összeggel azonban kisdud fiók-egyházunk nem
bir, a vett belsőség vételárának kifizetésével összes meg-
takarított pénze elfogyott; most már nem maradt egyéb
hátra szent czélunk kivételére, mint a hazai prot. egy-
házak, a prot. segély-alapok és egyes vagyonosabb prot.
családok nemes anyagi áldozatkészségéhez folyamodni.
Remélem, nem leend magyar hazánkban egy prot. egy-
házközség, egyetlen prot. tehetős család, a mely meg-
vonná kisdud egyházunktól azon áldozatot, melylyel
szent czélunkat elérhetjük és a dicső mult emlékét fel-
elevenítjük. Méltóztassanak tehát e czélra tőlük telhető
erélylyel és lelkesedéssel adakozni, szíves adományaikért
előre is kisdud egyházunk nevében legmélyebb köszö-
netemet és hálámat nyilvánítom. A kegyes adományok
Erdődre alólított főgondnokhoz czímezve küldendők el,
a ki azokat egyenként nyugtatványozza, és a Debre-
czenben megjelenő „Prot. egyházi és iskolai lapok“-ban
is közzé teendi. Isten áldja és vezérelje továbbra is
prot. egyházunkat áldja meg ennek jóakaróit, támoga-

tóit! Erdőd, 1895. évi június hó 27-ik napját. Virágh
Mihály, egyházi főgondnok. — 438. sz./1895. A sege-
delemért kiáltó s hazai protestáns egyházunk történeté-
ben fontos szerepet játszó kisdud „Erdődi“ ev. ref. egy-
házat, szabad legyen szeretett hitsorsosaim kiválóbb
figyeimébe s munkás szeretetébe ajánlani. — Halljátok
meg ti kegyes és buzgó lelkek! a kiáltó szót, tegyetek
jót a tehetetlen szűkölködővel a ti erőtlőknek mértéke
szerint! S megáld titeket a nemes tettekben s igaz buz-
góságban gyönyörködő Isten! Nagy-Palád, 1895. június
28. Bencsik István, esperes. — 1508/1895. szám. E
kérelmet az egyházak és egyesek nagybecsű figyelmébe
és jóindulatába ajánlom. Debreczen, 1895. július 5.
Kiss Áron, püspök. — Élénk érdeklődéssel nézzük már
évek óta azt a nemes buzgalmat, melylyel a lelkes
Vtrágh Mihály, kir. járásbíró barátunk, az erdődi kisdud
református fiókegyház főgondnoka, ezen egyház föl-
emelése érdekében küzd. Fent közlött kérelmét melegen
ajánljuk tehetős egyházaink, hitsorsosaink jóakarátú
figyelmébe.

TARTALOM-JEGYZÉK: A magyar honi protestáns püspökök
javaslata. Kun Bertalan. — Válasz Kósa Edének. Szalay József.
— Tanügy: A theologusok létszámának apadása. Csia Kálmán.
— Nekrológ. Szeremlei Samu. — Különfélék.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat.

A kisújszállási államilag segélyezett ev. ref. főgim-
názium igazgató-tanára az ó classika philologia rendes
tanzékére pályázatot hirdet.

Csak ev. ref. hitvallásuak pályázhatnak. Mind ad-
dig, míg az országos tanári nyugdíj életbe nem lép, a
kinevezett a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanári nyug-
díj- és gyámintézetnek köteles tagja lesz.

Oklevéllel nem bíró tanárjelöltek is pályázhatnak,
mely esetben a megválasztott mint helyettes tanár nyer
alkalmazást, helyettes tanári fizetéssel.

A rendes tanár fizetése: 1200, azaz egyezerkétszáz
kétszáz forint, 200, azaz kétszáz forint lakpénz az egy-
házi pénztárból havi részletekben és négy ízben 50—50
frt., ötödéves pótlék.

A helyettes tanár fizetése: 800, azaz nyolczszáz
forint, szintén előleges havi részletekben kiszolgáltatva.

Pályázók folyamodványaikat folyó évi **augusztus**
hó 25-ig alulírott elnökségnél nyújtsák be.

E folyamodványukban életkoruk, vallásuk, családi
állapotuk, hadkötelezettségi viszonyaik, képesítésök, eddigi
netaláni alkalmazásuk, okmányokkal igazolandók.

A kinevezett tanár egy évi sikeres működés után
állandósítottatik, hivatalát folyó évi szeptember hó 1-ső
napján tartozik elfoglalni. Szükség esetén köteles más
rokon tantárgyakat is túlterheltségének kikerülésével
előadni.

Kelt Kisújszálláson, az ev. ref. főgimnázium igaz-
gató tanácsának 1895. évi augusztus hó 7-én tartott
ülésében.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, ig. tanács elnök.